

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/167/2000

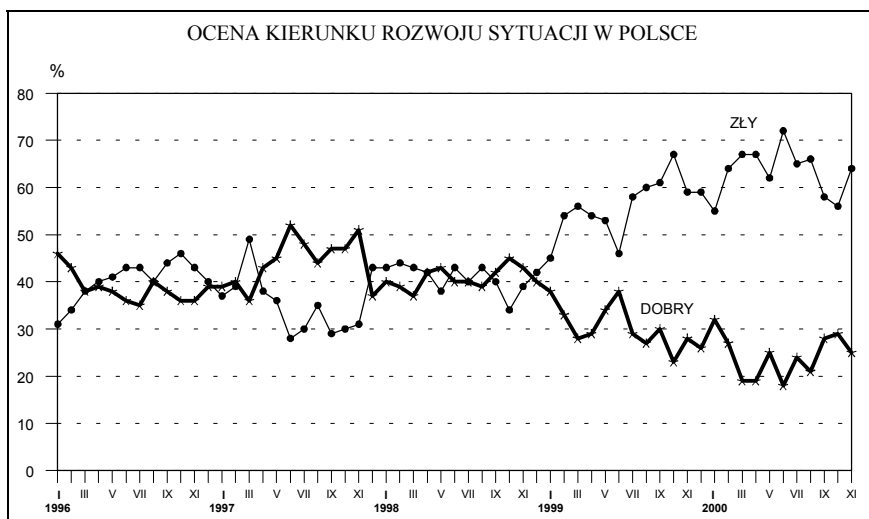
NASTROJE SPOŁECZNE W LISTOPADZIE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ W listopadzie nastąpiło pewne pogorszenie nastrojów społecznych, dotyczy ono jednak tylko ocen sfery życia publicznego, nie przejawia się natomiast w sprawach bardziej bezpośrednio dotyczących respondentów - kondycji ich miejsc pracy i warunków życia.

- ◆ Wahania ocen rozwoju sytuacji w ciągu ostatnich miesięcy należy rozpatrywać w kontekście wyborów prezydenckich i ich wyniku. Oceny te są bowiem silnie zróżnicowane w zależności od poglądów politycznych i sympatii partyjnych. Szczególnie silnie zróżnicowania te zaznaczyły się we wrześniu. Wówczas badani o poglądach prawicowych, a szczególnie zwolennicy AWS i UW, przejawiali duży optymizm w ocenie rozwoju sytuacji. Wynik wyborów prezydenckich znacznie pogorszył ich opinie w tej kwestii, jednak miał zapewne wpływ na poprawę ocen wśród badanych o poglądach lewicowych i nieokreślonych. W rezultacie w październiku wskaźnik nastrojów społecznych w ogólnym przekroju społecznym był niemal identyczny z wrześniowym. W listopadzie natomiast, prawdopodobnie wskutek osłabnięcia zwycięskich nastrojów powyborczych, oceny sytuacji wśród badanych o poglądach lewicowych i w grupie zwolenników SLD ponownie się pogorszyły. Na prawicy natomiast przybyło zarówno opinii pozytywnych, jak i negatywnych, co przyniosło w efekcie ponowne pogorszenie nastrojów w przekroju ogólnym.

W porównaniu z poprzednim miesiącem w listopadzie¹ nastroje społeczne uległy pogorszeniu. Wyraża się to jednak przede wszystkim wyraźnym wzrostem przekonania, że ogólna sytuacja kraju zmierza w złym kierunku. W znacznie mniejszym stopniu pogorszyły się oceny szczegółowe: sytuacji politycznej i gospodarczej, natomiast oceny sytuacji w zakładach pracy respondentów nawet nieco się poprawiły. Niewielką poprawę odnotowaliśmy także w ocenach warunków życia badanych i ich rodzin.

Nieco większy pesymizm niż przed miesiącem można zauważyć w prognozach na najbliższy rok, charakterystyczne jest jednak, że ten wzrost pesymizmu wyrażany jest w kategoriach ogólnych - sytuacji kraju, nie przejawia się natomiast w sprawach dotyczących bezpośrednio respondenta - warunków życia jego i jego rodziny oraz kondycji zakładu pracy. Przewidywania w tych dziedzinach już od kilku miesięcy podlegają jedynie niewielkim wahaniom.

OCENY

W listopadzie oceny rozwoju ogólnej sytuacji w kraju pogorszyły się, a jednocześnie silniej spolaryzowały niż w miesiącu poprzedzającym wybory prezydenckie i bezpośrednio po nich.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	1999		2000										
	w procentach												
W dobrym	28	26	32	27	19	19	25	18	24	21	28	29	25
W złym	59	59	55	64	67	67	62	72	65	66	58	56	64
Trudno powiedzieć	13	15	13	9	13	14	13	10	11	13	14	15	11

¹ Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (126) zrealizowano w dniach 10-13 listopada 2000 roku na liczącej 1094 osoby reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

Wahania ocen rozwoju sytuacji w ciągu ostatnich trzech miesiącach należy rozpatrywać w kontekście wyborów prezydenckich i ich wyniku. Oceny te są bowiem silnie zróżnicowane w zależności od poglądów politycznych i sympatii partyjnych. Szczególnie silnie zróżnicowania te zaznaczyły się we wrześniu. Wówczas badani o poglądach prawicowych, a szczególnie zwolennicy AWS i UW, przejawiali duży optymizm w ocenie rozwoju sytuacji. W elektoratach wymienionych partii przewaga ocen pozytywnych nad negatywnymi była nawet dwukrotna. Wynik wyborów prezydenckich znacznie pogorszył postrzeganie rozwoju ogólnej sytuacji kraju przez badanych o orientacji prawicowej, a szczególnie przez zdeklarowanych zwolenników AWS i UW (sondaż październikowy realizowany był w tygodniu powyborczym). Jednocześnie poprawiły się oceny wśród badanych o poglądach lewicowych i nieokreślonych, co zapewne było wyrazem satysfakcji z wyniku wyborów. W rezultacie wskaźnik nastrojów społecznych w październiku w ogólnym przekroju społecznym był niemal taki sam jak we wrześniu.

Po miesiącu, prawdopodobnie wskutek osłabnięcia wpływu wywieranego na ogólne nastroje przez satysfakcję wywołaną wynikiem wyborów, oceny rozwoju sytuacji w kraju wśród badanych o poglądach lewicowych oraz w grupie zwolenników SLD ponownie się pogorszyły. Gorzej niż w październiku oceniają tę sytuację także osoby określające swoje poglądy jako centrowe, zwolennicy UW i PSL oraz badani o nieokreślonych poglądach, bierni politycznie. Na prawicy natomiast przybyło zarówno ocen pozytywnych, jak i negatywnych. W wyniku tego obecnie prawie dwie trzecie badanych uważa, iż sytuacja w kraju zmierza w złym kierunku.

Tabela 2

Poglądy polityczne	Ocena rozwoju sytuacji w kraju*					
	dobry			zły		
	IX 2000	X 2000	XI 2000	IX 2000	X 2000	XI 2000
	w procentach					
Lewica	19	30	23	71	60	69
Centrum	30	34	25	56	52	66
Prawica	49	31	34	42	54	58
Nieokreślone („trudno powiedzieć”)	15	22	19	61	56	61
*Pominięto „trudno powiedzieć”						

Tabela 3

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Ocena rozwoju sytuacji w kraju*					
	dobry			zły		
	IX 2000	X 2000	XI 2000	IX 2000	X 2000	XI 2000
	w procentach					
UW	60	35	37	31	45	54
AWS	62	34	38	29	51	52
SLD	24	31	25	66	59	68
PSL	15	23	18	70	68	71
Niezdecydowani	22	27	25	57	56	60
Niezamierzający głosować	14	26	21	73	60	64
* Pominięto „trudno powiedzieć”						

Opinię, że sytuacja w kraju rozwija się w złym kierunku, podzielają w zdecydowanej większości nie tylko badani określający się wyraźnie jako przeciwnicy rządu, ale także ci, którzy deklarują wobec niego neutralność. Ocena taka przeważa również wśród osób udzielających rządowi poparcia.

Tabela 4

Stosunek do rządu	Ocena rozwoju sytuacji w kraju		
	dobra	zła	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Zwolennicy	39	49	12
Przeciwnicy	17	76	7
Obojętni	28	60	12
Trudno powiedzieć	15	49	36

Warto dodać, że pozytywnym spojrzeniem na sytuację w kraju wyróżniają się przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji - aż dwie piąte z nich wyraża zadowolenie z kierunku rozwoju tej sytuacji. Wśród uczącej się młodzieży odnotowaliśmy nawet przewagę ocen dobrych, ale jest to grupa specyficzna. Oceny pozostałych grup społeczno-zawodowych są do siebie zbliżone.

Jeśli chodzi o dziedziny szczegółowe, to wyraźniej pogorszyły się oceny sytuacji politycznej niż gospodarczej. W obydwu przypadkach od dłuższego czasu zdecydowanie przeważają oceny negatywne. Należy zaznaczyć, że już od połowy ubiegłego roku ponad połowa badanych krytycznie ocenia sytuację gospodarczą Polski.

Tabela 5

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	1999		2000										
	w procentach												
– dobra	10	8	8	8	5	5	9	4	7	6	9	10	7
– ani dobra, ani zła	38	40	41	37	32	34	36	25	33	33	38	38	37
– zła	43	44	42	47	52	51	44	63	50	51	43	42	46
Trudno powiedzieć	9	8	9	8	10	9	11	8	10	10	11	10	10

Tabela 6

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	1999		2000										
	w procentach												
– dobra	10	10	12	12	7	8	9	6	8	7	9	7	8
– ani dobra, ani zła	34	33	33	30	28	28	26	25	30	28	30	33	29
– zła	53	52	50	55	61	59	60	64	58	59	55	54	57
Trudno powiedzieć	3	5	5	3	4	5	5	5	4	6	6	6	6

Postrzeganie sytuacji politycznej w ostatnich trzech miesiącach różnicowało się podobnie jak opinie o rozwoju sytuacji ogólnej w kraju. Zapewne ono też przede wszystkim powodowało fluktuacje oceny sytuacji ogólnej.

Tabela 7

Poglądy polityczne	Ocena sytuacji politycznej*								
	dobra			ani dobra, ani zła			zła		
	IX 2000	X 2000	XI 2000	IX 2000	X 2000	XI 2000	IX 2000	X 2000	XI 2000
	w procentach								
Lewica	8	12	4	33	34	34	55	49	56
Centrum	8	9	7	44	44	41	41	41	46
Prawica	16	10	10	38	43	37	37	40	48
Nieokreślone	2	8	5	35	32	37	34	35	35

*Pominięto „trudno powiedzieć”

Osoby o poglądach prawicowych, a szczególnie zwolennicy AWS, przed wyborami oceniali sytuację polityczną znacznie lepiej niż pozostali. Najwidoczniej część z nich liczyła na sukces wyborczy. Wynik wyborów spowodował, że oceny tej sytuacji w elektoratach partyjnych i w zależności od poglądów politycznych w pewnym stopniu się upodobniły. Po miesiącu natomiast nastąpiło wyraźne pogorszenie postrzegania sytuacji politycznej przez zwolenników SLD i PSL. Interesujące jest, że obecnie oceny sytuacji politycznej różnicują się według podziału na zwolenników partii niedawnej koalicji AWS-UW z jednej strony, a SLD i PSL - z drugiej.

Tabela 8

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Ocena sytuacji politycznej*								
	dobra			ani dobra, ani zła			zła		
	IX 2000	X 2000	XI 2000	IX 2000	X 2000	XI 2000	IX 2000	X 2000	XI 2000
	w procentach								
AWS	24	13	12	44	43	43	28	39	38
UW	13	16	17	65	42	41	21	38	41
PSL	3	11	1	50	39	30	40	46	61
SLD	9	12	5	32	36	36	53	47	53
Niezdecydowani	5	8	4	32	46	32	46	39	45
Niezamierzający głosować	5	8	7	34	32	37	44	41	40
*Pominięto „trudno powiedzieć”									

Podobnie jak postrzeganiem rozwoju sytuacji w kraju, tak i oceną sytuacji politycznej wyróżnia się kadra kierownicza i inteligencja - dwukrotnie częściej niż w pozostałych grupach spotykamy tam opinie pozytywne. Natomiast oceny sytuacji gospodarczej są stosunkowo mało zróżnicowane. Wyjątek stanowią rolnicy, z których aż trzy czwarte krytykuje stan gospodarki kraju.

Spadek krytycyzmu - w przekroju ogólnym - można zauważyć w ocenie kondycji zakładów pracy respondentów. W ostatnich dwóch miesiącach przeważały opinie negatywne, natomiast w listopadzie nastąpiło zrównoważenie ocen pozytywnych z negatywnymi.

Tabela 9

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	1999		2000										
w procentach													
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)													
N=	556	549	562	550	644	509	555	550	496	525	531	526	522
– dobra	33	32	32	29	31	30	30	31	31	33	31	30	32
– ani dobra, ani zła	30	30	30	31	33	31	33	31	35	33	32	32	31
– zła	35	35	35	37	33	36	34	36	34	31	34	36	32
Trudno powiedzieć	2	4	3	2	3	3	3	2	1	3	4	2	5
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych													
– dobra	33	26	33	30	28	23	26	35	26	28	28	31	30
– ani dobra, ani zła	34	33	33	34	32	34	35	28	38	38	33	24	30
– zła	33	38	34	35	38	38	37	36	35	33	35	43	37
Trudno powiedzieć	1	3	0	1	2	5	3	0	0	1	5	2	3
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej													
– dobra	40	41	44	30	37	37	43	38	34	44	38	36	43
– ani dobra, ani zła	28	31	27	36	37	34	30	27	35	26	42	30	25
– zła	30	22	26	33	23	28	23	32	31	26	19	33	26
Trudno powiedzieć	2	6	2	1	3	2	4	3	0	4	2	1	6
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem													
– dobra	41	41	41	45	41	40	41	36	44	40	38	37	38
– ani dobra, ani zła	32	31	35	32	39	30	35	40	33	34	32	43	36
– zła	23	25	20	21	18	27	20	23	23	23	27	19	22
Trudno powiedzieć	4	3	4	2	3	2	3	2	1	3	4	1	4
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych													
– dobra	8	14	3	5	1	1	2	1	0	8	7	2	6
– ani dobra, ani zła	18	23	16	13	5	19	25	21	24	16	18	26	29
– zła	72	64	81	82	94	80	73	74	76	76	75	71	61
Trudno powiedzieć	2	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	5

Warto też zauważyć, że najbardziej zmalał krytycyzm wśród rolników indywidualnych. Obecnie odsetek rolników negatywnie oceniających sytuację swoich gospodarstw jest najniższy od dwóch lat.

Nieco więcej respondentów niż przed miesiącem pozytywnie ocenia warunki życia swoje i swych rodzin. Mimo to odsetek osób zadowolonych z tych warunków jest mniejszy niż niezadowolonych i stan taki utrzymuje się już od roku.

Tabela 10

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	1999		2000										
	w procentach												
- dobrze	26	23	23	24	19	23	22	21	19	20	23	18	21
- ani dobrze, ani źle	52	49	51	50	50	49	52	49	52	53	50	53	49
- źle	22	27	26	26	31	28	26	30	28	27	26	29	29
Trudno powiedzieć	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0

Zdecydowanie najgorzej oceniają swoje warunki życia - co rozumiało - bezrobotni, ale niemal identycznie oceniają je także renciści. W subiektywnie złych warunkach żyje połowa badanych należących do tych grup, a tylko co siódmy ocenia je jako dobre. Za nimi plasują się rolnicy, wśród których znajdujemy mniej niż w wymienionych grupach osób niezadowolonych ze swoich warunków życia (42%), ale także o połowę mniej zadowolonych. Na drugim krańcu znajdują się przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji - połowa z tej grupy (49%) żyje w dobrych warunkach, a co jedenasty (9%) w złych. Wśród pracujących na własny rachunek poza rolnictwem dwie piąte (41%) deklaruje zadowolenie ze swoich warunków życia, a tylko co dwunasty (8%) jest niezadowolony. Zadowolenie przeważa także wśród pracowników umysłowych niższego szczebla oraz fizyczno-umysłowych, natomiast niezadowolenie - poza wymienionymi już grupami - wśród robotników i emerytów.

Trzeba też zwrócić uwagę na jeszcze dwie inne cechy silnie różnicujące zadowolenie z warunków życia. Jedną z nich jest wykształcenie. Podział przebiega tu pomiędzy ludźmi z wykształceniem średnim i wyższym - z jednej strony, a zawodowym i podstawowym - z drugiej. Drugą cechą różnicującą zadowolenie z warunków życia jest wiek. Wśród osób młodych - poniżej 35 roku życia - znajdujemy ponad dwukrotnie więcej oceniających swoje warunki życia jako dobre niż jako złe. Powyżej tej granicy proporcje się odwracają. Decydują tu zapewne przede wszystkim dwa czynniki: stosunkowo lepsze wykształcenie młodszych roczników oraz mniejsze obciążenie obowiązkami utrzymania rodziny.

PROGNOZY

W listopadzie minimalnie zmalał optymizm co do rozwoju ogólnej sytuacji w kraju w ciągu najbliższego roku, nieco wzrosła natomiast liczba osób, które nie spodziewają się żadnych zmian. Odsetek badanych przewidujących pogorszenie sytuacji ogólnej w kraju praktycznie się nie zmienił (2-punktowy wzrost w granicach błędu statystycznego).

Tabela 11

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	1999		2000										
	w procentach												
Poprawi się	15	12	17	14	10	11	12	10	12	12	15	15	12
Nie zmieni się	43	46	46	45	43	44	44	43	44	44	49	47	51
Pogorszy się	33	34	31	37	38	36	36	39	36	34	28	29	31
Trudno powiedzieć	9	8	6	5	9	9	8	8	8	10	8	9	7

Nieznacznie zmieniły się prognozy dalszego rozwoju sytuacji politycznej i gospodarczej - w obydwu przypadkach nieco przybyło pesymistów.

Tabela 12

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	1999		2000										
	w procentach												
- poprawi się	13	12	12	11	8	10	13	14	14	12	17	17	16
- nie zmieni się	55	56	57	58	54	53	57	48	50	52	52	55	53
- pogorszy się	20	22	19	20	26	22	17	25	21	21	16	15	18
Trudno powiedzieć	12	10	12	11	12	15	12	13	15	15	15	13	13

Tabela 13

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	1999		2000										
	w procentach												
- poprawi się	17	14	16	15	10	13	13	13	13	12	14	15	14
- nie zmieni się	47	52	52	53	49	48	53	47	47	50	50	53	51
- pogorszy się	27	27	22	26	30	29	25	31	29	26	24	22	26
Trudno powiedzieć	9	8	10	6	10	10	9	9	11	12	12	10	9

Grupą społeczną, w której stosunkowo najwięcej osób spodziewa się poprawy sytuacji politycznej w ciągu najbliższego roku, jest kadra kierownicza i inteligencja, natomiast nadzieje na poprawę sytuacji gospodarczej częściej od innych wyrażają badani pracujący na własny rachunek. Zmiany na lepsze sytuacji politycznej częściej od pozostałych spodziewają się także osoby o lewicowych poglądach politycznych. Zapewne nadzieje swoje wiążą oni z przyszlórocznymi wyborami parlamentarnymi.

Nie zmieniły się natomiast przewidywania co do kondycji zakładów pracy wśród ogółu respondentów aktywnych zawodowo.

Tabela 14

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań+												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	1999		2000										
w procentach													
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)													
N=	565	552	566	548	641	512	555	557	494	529	536	528	526
– poprawi się	20	19	17	14	15	12	17	17	16	20	18	16	16
– pozostanie bez zmian	47	45	51	48	50	53	50	48	51	46	48	50	50
– pogorszy się	26	26	22	29	25	25	24	25	23	21	22	23	23
Trudno powiedzieć	7	10	10	9	9	10	9	10	10	13	11	10	11
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych													
– poprawi się	17	15	14	9	9	10	13	20	13	18	21	17	12
– pozostanie bez zmian	53	45	56	56	53	55	50	48	54	51	49	50	53
– pogorszy się	26	32	22	28	28	26	26	25	21	20	22	21	28
Trudno powiedzieć	4	8	8	7	9	9	11	7	12	10	8	12	8
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej													
– poprawi się	16	30	25	12	17	16	22	22	22	23	13	17	24
– pozostanie bez zmian	44	40	47	48	56	54	49	46	51	42	61	60	47
– pogorszy się	33	21	22	28	16	19	19	20	20	21	16	18	18
Trudno powiedzieć	6	10	6	12	11	10	10	13	8	14	10	6	11
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem													
– poprawi się	31	23	22	26	24	13	24	13	22	25	22	20	22
– pozostanie bez zmian	48	51	55	50	51	53	56	58	49	48	46	54	54
– pogorszy się	11	16	14	17	16	24	12	16	18	15	20	20	13
Trudno powiedzieć	10	11	10	8	9	9	8	13	11	12	12	7	11
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych													
– poprawi się	17	10	12	2	2	6	3	13	3	6	3	7	4
– pozostanie bez zmian	33	41	37	35	40	51	40	36	47	41	39	31	40
– pogorszy się	47	45	46	54	58	38	57	49	48	48	45	50	44
Trudno powiedzieć	4	3	5	9	0	5	0	3	2	6	13	13	12

Trzeba tu jednak zwrócić uwagę, że wśród pracowników instytucji państwowych i publicznych, gdzie nastąpił spadek liczby złych ocen sytuacji bieżącej, dość wyraźnie wzrósł pesymizm w oczekiwaniach najbliższej przyszłości. Natomiast pracownicy sektora prywatnego, a także rolnicy rzadziej niż w poprzednim miesiącu przewidują pogorszenie kondycji swego miejsca pracy.

Od października bez zmian pozostały prognozy warunków życia respondentów i ich rodzin. Już od jesieni '98, z niewielkimi tylko wahaniami, około połowy badanych ma nadzieję jedynie na utrzymanie osiągniętego standardu życia, a wśród pozostałych w mniejszym lub większym stopniu przeważają osoby obawiające się pogorszenia.

Tabela 15

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	1999		2000										
	w procentach												
- lepiej	16	12	17	14	13	15	13	14	14	16	13	16	15
- tak samo	49	48	51	53	52	48	52	49	48	46	57	46	50
- gorzej	23	31	24	26	26	24	25	27	28	27	21	24	25
Trudno powiedzieć	12	10	8	7	9	13	10	10	10	11	9	14	10

Na poprawę swoich warunków życia w ciągu najbliższego roku najczęściej liczą osoby z wykształceniem wyższym. Wśród nich też o połowę rzadziej niż wśród pozostałych występują obawy przed pogorszeniem. Nadzieję na poprawę warunków życia znacznie częściej od innych mają badani przed 35 rokiem życia, a więc z tej generacji, w której także ocena obecnego poziomu życia kształtuje się najlepiej.

★

★

★

Stan nastrojów społecznych jest w listopadzie nieco gorszy niż przed miesiącem. Wynika to przede wszystkim z pogorszenia nastrojów wśród tych, którzy w październiku skłonni byli bardziej optymistyczni patrzeć na rzeczywistość odczuwając satysfakcję z wyniku wyborów prezydenckich - badanych o poglądach lewicowych, a przede wszystkim zwolenników SLD.

Opracował
Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?

	(%)			
	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	25	64	11	1094
Płeć				
Mężczyźni	26	65	9	519
Kobiety	24	62	14	575
Wiek				
18-24 lat	38	54	8	156
25-34	33	55	11	193
35-44	22	65	13	204
45-54	18	74	8	228
55-64	18	72	10	119
65 lat i więcej	22	61	18	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	20	68	12	402
Miasto do 20 tys.	25	60	15	117
20-100 tys.	29	60	11	227
101-500 tys.	25	66	9	212
501 tys. i więcej mieszk.	33	55	12	136
Wykształcenie				
Podstawowe	20	66	15	309
Zasadnicze zawodowe	25	66	9	326
Średnie	28	60	11	371
Wyższe	32	61	8	87
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	40	54	7	57
Prac. umysł. niż. szczebla	26	58	15	101
Pracownicy fiz.- umysł.	25	69	6	79
Robotnicy wykwalifikowani	29	61	11	112
Robotnicy niewykwalifik.	25	73	3	37
Rolnicy	20	67	13	64
Pracujący na własny rach.	27	63	10	51
Bierni zawodowo				
Renciści	22	67	11	120
Emeryci	19	66	15	228
Uczniowie i studenci	51	41	8	65
Bezrobotni	20	70	10	117
Gospodynie domowe i inni	18	67	16	62
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	25	66	9	183
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	31	58	10	98
sekt. pryw. poza rolnict.	31	61	8	192
prywatnym gosp. rolnym	17	68	14	72
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	14	73	13	175
276-399	20	74	6	119
400-549	27	63	10	241
550-799	27	62	11	155
Powyżej 799 zł	30	60	10	174
Ocena własnych war. mater.				
Złe	17	74	9	396
Średnie	24	62	14	469
Dobre	42	49	10	229
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	22	61	17	66
Raz w tygodniu	24	63	13	562
1-2 razy w miesiącu	23	67	11	181
Kilka razy w roku	30	62	8	197
W ogóle nie uczestniczy	24	66	9	89
Poglądy polityczne				
Lewica	23	69	8	294
Centrum	25	66	9	259
Prawica	34	58	8	248
Trudno powiedzieć	19	61	20	292

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację polityczną** w Polsce?
Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	7	37	46	10	1094
Płeć					
Mężczyźni	6	36	51	7	519
Kobiety	7	38	42	13	575
Wiek					
18-24 lat	8	52	30	10	156
25-34	9	45	38	9	193
35-44	6	36	50	8	204
45-54	4	36	54	6	228
55-64	6	29	54	11	119
65 lat i więcej	7	26	49	18	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	5	37	44	13	402
Miasto do 20 tys.	8	33	49	10	117
20-100 tys.	7	39	43	11	227
101-500 tys.	4	40	48	9	212
501 tys. i więcej mieszk.	12	34	51	3	136
Wykształcenie					
Podstawowe	6	31	45	18	309
Zasadnicze zawodowe	7	42	41	11	326
Średnie	6	41	48	5	371
Wyższe	8	29	61	2	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	17	33	48	2	57
Prac. umysł. niż. szczebla	6	43	49	2	101
Pracownicy fiz. - umysł.	7	33	50	10	79
Robotnicy wykwalifikowani	4	47	38	11	112
Robotnicy niewykwalifik.	8	42	34	16	37
Rolnicy	1	36	58	4	64
Pracujący na własny rach.	4	43	48	6	51
Bierni zawodowo					
Renciści	6	31	48	15	120
Emeryci	6	26	54	14	228
Uczniowie i studenci	11	58	27	3	65
Bezrobotni	9	37	39	15	117
Gospodynie domowe i inni	3	44	41	12	62
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	9	38	48	6	183
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	6	41	41	13	98
sekt. pryw. poza rolnict.	5	43	47	5	192
prywatnym gosp. rolnym	2	36	57	5	72
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	6	35	45	14	175
276-399	6	44	42	8	119
400-549	7	41	41	11	241
550-799	5	31	53	12	155
Powyżej 799 zł	6	34	56	4	174
Ocena własnych war. mater.					
Złe	5	34	49	12	396
Średnie	8	39	44	9	469
Dobre	8	39	45	9	229
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	11	30	44	15	66
Raz w tygodniu	7	40	42	11	562
1-2 razy w miesiącu	6	31	53	10	181
Kilka razy w roku	5	42	44	9	197
W ogóle nie uczestniczy	4	26	63	7	89
Poglądy polityczne					
Lewica	4	34	56	6	294
Centrum	7	41	46	6	259
Prawica	10	37	48	5	248
Trudno powiedzieć	5	37	35	23	292

Tabela 3. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację gospodarczą** w Polsce?
Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	8	29	56	6	1094
Płeć					
Mężczyźni	10	30	57	4	519
Kobiety	6	29	56	9	575
Wiek					
18-24 lat	15	38	41	6	156
25-34	8	40	47	5	193
35-44	8	27	59	6	204
45-54	6	22	67	4	228
55-64	6	31	59	4	119
65 lat i więcej	6	22	60	12	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	4	25	65	7	402
Miasto do 20 tys.	13	24	53	10	117
20-100 tys.	10	37	47	6	227
101-500 tys.	9	31	53	6	212
501 tys.i więcej mieszk.	9	33	56	2	136
Wykształcenie					
Podstawowe	4	24	61	10	309
Zasadnicze zawodowe	8	29	57	7	326
Średnie	10	32	53	4	371
Wyższe	11	37	51	0	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	10	44	46	1	57
Prac.umysł.niż.szczebła	9	38	52	1	101
Pracownicy fiz.-umysł.	8	31	53	7	79
Robotnicy wykwalifikowani	12	30	51	8	112
Robotnicy niewykwalifik.	4	29	56	11	37
Rolnicy	6	16	76	1	64
Pracujący na własny rach.	8	41	50	1	51
Bierni zawodowo					
Renciści	4	22	66	8	120
Emeryci	7	24	60	9	228
Uczniowie i studenci	14	40	42	5	65
Bezrobotni	8	28	56	8	117
Gospodynie domowe i inni	5	30	56	9	62
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	9	34	54	3	183
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	10	37	42	10	98
sekt. pryw. poza rolnict.	10	34	53	2	192
prywatnym gosp. rolnym	4	15	79	2	72
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	5	22	64	8	175
276-399	3	24	69	5	119
400-549	7	32	52	9	241
550-799	12	30	51	7	155
Powyżej 799 zł	8	35	55	3	174
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	5	19	70	7	396
Średnie	8	35	50	7	469
Dobre	12	35	47	5	229
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	2	34	51	13	66
Raz w tygodniu	10	28	57	6	562
1-2 razy w miesiącu	6	28	60	5	181
Kilka razy w roku	6	33	54	7	197
W ogóle nie uczestniczy	8	31	57	5	89
Poglądy polityczne					
Lewica	6	33	59	3	294
Centrum	8	29	60	3	259
Prawica	12	29	55	3	248
Trudno powiedzieć	5	26	52	16	292

Tabela 4. Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

(%)

	dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	49	29	0	1094
Płeć					
Mężczyźni	21	51	28	0	519
Kobiety	22	47	31	0	575
Wiek					
18-24 lat	41	43	16	0	156
25-34	31	53	16	0	193
35-44	18	51	30	0	204
45-54	14	49	37	0	228
55-64	10	53	37	0	119
65 lat i więcej	15	46	38	1	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	50	34	0	402
Miasto do 20 tys.	27	45	28	0	117
20-100 tys.	23	54	23	0	227
101-500 tys.	22	48	30	0	212
501 tys. i więcej mieszk.	27	43	29	1	136
Wykształcenie					
Podstawowe	13	44	43	0	309
Zasadnicze zawodowe	15	55	30	0	326
Średnie	29	49	22	0	371
Wyższe	43	50	8	0	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	49	42	9	0	57
Prac. umysł. niż. szczebla	33	53	15	0	101
Pracownicy fiz.-umysł.	23	64	12	1	79
Robotnicy wykwalifikowani	16	59	24	0	112
Robotnicy niewykwalifik.	9	70	21	0	37
Rolnicy	7	51	42	0	64
Pracujący na własny rach.	41	50	8	0	51
Bierni zawodowo					
Renciści	13	37	50	0	120
Emeryci	14	52	34	1	228
Uczniowie i studenci	46	42	12	0	65
Bezrobotni	14	34	53	0	117
Gospodynie domowe i inni	26	46	28	0	62
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	19	61	19	0	183
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	34	49	17	0	98
sekt. pryw. poza rolnict.	32	52	16	0	192
prywatnym gosp. rolnym	7	54	39	0	72
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	10	37	53	0	175
276-399	15	52	33	0	119
400-549	17	52	31	0	241
550-799	19	55	26	0	155
Powyżej 799 zł	38	52	10	0	174
Ocena własnych war. mater.					
Źle	4	29	67	0	396
Średnie	15	75	10	0	469
Dobre	66	30	4	0	229
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	25	42	33	0	66
Raz w tygodniu	20	53	27	0	562
1-2 razy w miesiącu	22	46	31	1	181
Kilka razy w roku	19	51	30	0	197
W ogóle nie uczestniczy	30	31	39	0	89
Poglądy polityczne					
Lewica	23	47	29	0	294
Centrum	24	49	27	0	259
Prawica	22	50	28	0	248
Trudno powiedzieć	16	50	33	0	292

Tabela 5. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?

(%)

	Poprawi się	Nie zmieni się	Pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	11	51	31	8	1094
Płeć					
Mężczyźni	12	47	34	7	519
Kobiety	10	54	28	8	575
Wiek					
18-24 lat	11	58	24	6	156
25-34	13	62	20	5	193
35-44	11	50	34	5	204
45-54	9	47	38	6	228
55-64	11	41	39	9	119
65 lat i więcej	11	43	31	15	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	9	48	32	11	402
Miasto do 20 tys.	14	54	27	5	117
20-100 tys.	15	51	28	6	227
101-500 tys.	8	51	34	6	212
501 tys. i więcej mieszk.	10	57	29	4	136
Wykształcenie					
Podstawowe	8	45	33	14	309
Zasadnicze zawodowe	12	49	33	6	326
Średnie	12	56	28	4	371
Wyższe	13	54	26	6	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	13	55	28	5	57
Prac. umysł. niż. szczebla	13	60	26	1	101
Pracownicy fiz. - umysł.	13	58	26	3	79
Robotnicy wykwalifikowani	14	48	27	11	112
Robotnicy niewykwalifik.	23	43	29	5	37
Rolnicy	8	45	41	7	64
Pracujący na własny rach.	10	52	32	6	51
Bierni zawodowo					
Renciści	10	39	38	13	120
Emeryci	10	46	33	11	228
Uczniowie i studenci	11	64	20	6	65
Bezrobotni	7	56	34	3	117
Gospodynie domowe i inni	8	58	24	9	62
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	9	58	27	5	183
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	20	57	16	7	98
sekt. pryw. poza rolnict.	15	45	35	5	192
prywatnym gosp. rolnym	6	45	40	10	72
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	7	48	33	11	175
276-399	8	58	27	7	119
400-549	11	50	34	5	241
550-799	16	47	28	10	155
Powyżej 799 zł	11	53	31	6	174
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	8	46	38	8	396
Średnie	11	53	29	8	469
Dobre	16	56	23	5	229
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	22	33	27	18	66
Raz w tygodniu	11	54	30	6	562
1-2 razy w miesiącu	10	43	38	9	181
Kilka razy w roku	9	62	24	5	197
W ogóle nie uczestniczy	12	37	41	10	89
Poglądy polityczne					
Lewica	13	45	36	6	294
Centrum	8	55	31	6	259
Prawica	11	57	27	5	248
Trudno powiedzieć	11	47	29	13	292

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku **sytuacja polityczna** w Polsce:

(%)

	poprawi się	pozostanie bez zmian	pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	16	53	18	13	1094
Płeć					
Mężczyźni	16	53	22	8	519
Kobiety	16	52	15	17	575
Wiek					
18-24 lat	15	62	10	12	156
25-34	18	62	13	7	193
35-44	21	49	19	10	204
45-54	14	54	23	10	228
55-64	15	46	23	16	119
65 lat i więcej	15	43	20	22	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	14	51	20	15	402
Miasto do 20 tys.	17	54	17	12	117
20-100 tys.	20	54	13	12	227
101-500 tys.	15	55	19	11	212
501 tys. i więcej mieszk.	19	52	21	8	136
Wykształcenie					
Podstawowe	11	45	22	22	309
Zasadnicze zawodowe	13	60	17	9	326
Średnie	19	55	17	9	371
Wyższe	35	43	16	6	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	32	42	18	8	57
Prac. umysł. niż. szczebla	24	54	17	6	101
Pracownicy fiz. - umysł.	13	71	7	9	79
Robotnicy wykwalifikowani	11	63	17	9	112
Robotnicy niewykwalifik.	29	50	11	10	37
Rolnicy	11	49	26	13	64
Pracujący na własny rach.	28	42	27	4	51
Bierni zawodowo					
Renciści	11	45	23	21	120
Emeryci	19	43	22	16	228
Uczniowie i studenci	17	62	9	12	65
Bezrobotni	6	60	19	14	117
Gospodynie domowe i inni	16	59	10	16	62
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	18	59	16	7	183
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	22	55	14	10	98
sekt. pryw. poza rolnict.	22	54	18	6	192
prywatnym gosp. rolnym	12	49	25	14	72
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	11	56	17	17	175
276-399	17	60	15	8	119
400-549	16	54	19	12	241
550-799	20	50	14	16	155
Powyżej 799 zł	22	49	24	5	174
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	11	54	21	14	396
Średnie	19	51	18	12	469
Dobre	23	53	14	10	229
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	25	45	13	17	66
Raz w tygodniu	14	55	18	12	562
1-2 razy w miesiącu	16	51	17	16	181
Kilka razy w roku	21	52	15	12	197
W ogóle nie uczestniczy	15	46	30	9	89
Poglądy polityczne					
Lewica	22	50	20	8	294
Centrum	16	59	13	12	259
Prawica	14	56	24	7	248
Trudno powiedzieć	13	47	17	23	292

Tabela 7. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku **sytuacja gospodarcza** w Polsce:

(%)

	poprawi się	pozostanie bez zmian	pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	14	51	25	9	1094
Płeć					
Mężczyźni	13	51	29	6	519
Kobiety	15	51	22	12	575
Wiek					
18-24 lat	19	58	16	7	156
25-34	20	61	12	7	193
35-44	15	53	27	6	204
45-54	9	51	34	7	228
55-64	14	40	38	9	119
65 lat i więcej	10	42	27	21	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	11	49	28	12	402
Miasto do 20 tys.	15	46	30	9	117
20-100 tys.	19	58	16	7	227
101-500 tys.	12	51	28	8	212
501 tys. i więcej mieszk.	18	50	25	7	136
Wykształcenie					
Podstawowe	8	45	30	17	309
Zasadnicze zawodowe	13	55	25	7	326
Średnie	18	54	23	6	371
Wyższe	23	47	24	6	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	17	48	28	7	57
Prac. umysł. niż. szczebla	21	55	19	5	101
Pracownicy fiz. - umysł.	13	64	15	8	79
Robotnicy wykwalifikowani	15	48	28	9	112
Robotnicy niewykwalifik.	18	63	16	3	37
Rolnicy	10	47	33	10	64
Pracujący na własny rach.	26	46	28	0	51
Bierni zawodowo					
Renciści	8	40	37	15	120
Emeryci	13	44	30	14	228
Uczniowie i studenci	17	57	17	10	65
Bezrobotni	8	65	21	6	117
Gospodynie domowe i inni	19	53	17	10	62
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	13	54	27	7	183
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	22	58	12	8	98
sekt. pryw. poza rolnict.	23	48	25	4	192
prywatnym gosp. rolnym	10	48	32	10	72
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	11	57	20	12	175
276-399	13	59	23	6	119
400-549	12	51	29	8	241
550-799	17	52	20	11	155
Powyżej 799 zł	16	46	33	5	174
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	9	50	31	10	396
Średnie	15	53	23	9	469
Dobre	23	50	20	8	229
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	19	47	19	16	66
Raz w tygodniu	12	53	26	9	562
1-2 razy w miesiącu	15	51	25	10	181
Kilka razy w roku	19	47	25	9	197
W ogóle nie uczestniczy	11	50	31	8	89
Poglądy polityczne					
Lewica	15	48	32	5	294
Centrum	14	57	22	7	259
Prawica	16	53	25	6	248
Trudno powiedzieć	13	48	22	18	292

Tabela 8. Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:

(%)

	lepiej	tak samo	gorzej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	50	25	10	1094
Płeć					
Mężczyźni	15	53	26	7	519
Kobiety	16	47	25	12	575
Wiek					
18-24 lat	25	54	15	7	156
25-34	27	52	12	10	193
35-44	13	50	28	9	204
45-54	11	43	38	9	228
55-64	9	50	33	8	119
65 lat i więcej	8	52	25	14	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	10	56	23	12	402
Miasto do 20 tys.	16	45	30	9	117
20-100 tys.	24	43	24	9	227
101-500 tys.	12	50	30	8	212
501 tys. i więcej mieszk.	23	47	23	7	136
Wykształcenie					
Podstawowe	12	48	27	13	309
Zasadnicze zawodowe	14	50	26	10	326
Średnie	17	49	26	8	371
Wyższe	27	55	13	4	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	24	56	14	7	57
Prac. umysł. niż. szczebla	19	52	26	3	101
Pracownicy fiz. - umysł.	21	49	19	10	79
Robotnicy wykwalifikowani	9	48	29	14	112
Robotnicy niewykwalifik.	19	48	20	13	37
Rolnicy	10	43	33	14	64
Pracujący na własny rach.	17	50	30	3	51
Bierni zawodowo					
Renciści	9	53	30	9	120
Emeryci	10	51	28	12	228
Uczniowie i studenci	35	45	13	6	65
Bezrobotni	20	50	21	8	117
Gospodynie domowe i inni	13	47	27	13	62
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	14	54	25	7	183
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	23	47	20	10	98
sekt. pryw. poza rolnict.	19	48	25	8	192
prywatnym gosp. rolnym	9	43	30	17	72
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	14	45	30	12	175
276-399	12	54	23	11	119
400-549	15	46	31	8	241
550-799	14	52	24	10	155
Powyżej 799 zł	17	52	25	7	174
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	12	41	35	12	396
Średnie	13	54	24	9	469
Dobre	26	56	10	7	229
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	8	44	29	18	66
Raz w tygodniu	16	53	24	8	562
1-2 razy w miesiącu	15	45	27	13	181
Kilka razy w roku	16	49	26	8	197
W ogóle nie uczestniczy	18	44	26	12	89
Poglądy polityczne					
Lewica	17	47	29	7	294
Centrum	15	49	25	11	259
Prawica	15	55	23	7	248
Trudno powiedzieć	14	49	23	14	292